

Molnár Hella
Polgári Jogi Tanszék
Konzulens: Harmathy Attila

A tagsági jogok gyakorlása a társadalmi szervezetekben

Az utóbbi időben a Legfelsőbb Bíróság két, egymással ellentétes tartalmú jogegységi határozatot hozott abban a kérdésben, hogy a *társadalmi szervezet természetes személy tagja gyakorolhatja-e tagsági jogait képviselő útján*. A 2/2005. számú Közigazgatási jogegységi határozat szerint a tagsági jogok csak személyesen gyakorolhatók, ebben a körben meghatalmazás útján történő képviseletnek nincs helye. A 2/2007. szám alatt meghozott Közigazgatási és Polgári jogegységi határozat – formai okok miatt – úgy rendelkezett, hogy a 2/2005. KJE jogegységi határozat a továbbiakban nem alkalmazható.

A joggyakorlat jelen állása szerint tehát nincs akadálya annak, hogy a társadalmi szervezet tagja tagsági jogait meghatalmazott képviselő által gyakorolja. Ez egyben azt is jelenti, hogy a Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) kötelmi általános részében elhelyezett képviseleti szabályok alkalmazhatók a társadalmi szervezetek belső működésében. A tagsági jogok gyakorlása végső soron nem minősül olyan személyes jellegű jognyilatkozatnak, melynek megtétele során ügyleti képviseletnek helye nincs.

Ahhoz, hogy a felmerült kérdésben megnyugtató választ tudjunk adni, a szembenálló érvrendszereket fel kell sorakoztatnunk, és el kell döntenünk, hogy dogmatikailag melyik a kívánatosabb megoldás. Mindenekelőtt azonban tisztáznunk kell a társadalmi szervezetek és az egyesületek jogállását.

I. A társadalmi szervezetek és az egyesületek jogi természetete

a) A társadalmi szervezet és az egyesület fogalma, az egymáshoz való viszonyuk a hatályos jog szerint nem egyértelmű. Annyi bizonyos,

hogy az Alkotmányban garantált egyesüléshez való jog megvalósítását jelentik, közjogi alapokon nyugvó magánjogi jogalanyok.

Az *Alkotmány* 63. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra *szervezeteket* létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni – nem használja sem a társadalmi szervezet, sem az egyesület terminológiáját. Az egyesülési szabadság deklarálása mellett tartalmaz még egy alkotmányi tilalmat is: politikai célt szolgáló fegyveres szervezet az egyesülési jog alapján nem hozható létre.¹

Az Alkotmány 3. §-ában külön is szabályozott *politikai pártok*² az alapítás szabadságát és feltételeit illetően az egyesülési szabadság általános szabályai alá tartoznak az Alkotmány 63. §-ának (3) bekezdéséből következően³. Az Alkotmányban emellett több helyen is megjelenik a *szakszervezetek és más érdekképviselések* alapításának, az ezekben való részvételnek a szabadsága⁴, amely az Alkotmánybíróság gyakorlatában az egyesülési jog főszabályának egyik konkretizálásaként jelenik meg.⁵

b) A *Ptk.* az *egyesületet* kezeli alapkategóriaként, az egyesületi szabályokat tekinti minden más társadalmi szervezet mögöttes jogának⁶. Az egyesület jogi személy, olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályában meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét.⁷

A *társadalmi szervezetekről* részletesen az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (a továbbiakban: Etv.) rendelkezik. Az Etv. elfogadására a rendszerváltozás folyamatában került sor, az általa lehetővé tett társadalmi önszerveződésnek meghatározó szerepe volt a rendszerváltozás véghezvitelében. Az egyesülési jog alapján társadalmi szervezetek hozhatók létre, a magánszemélyek, jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei – tevékenységük

¹ Alkotmány 63. § (2) bekezdés.

² „3. § (1) A Magyar Köztársaságban a pártok az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok tiszteletben tartása mellett szabadon alakulhatnak és szabadon tevékenykedhetnek.

(2) A pártok közreműködnek a népakarat kialakításában és kinyilvánításában.

(3) A pártok közhatalmat közvetlenül nem gyakorolhatnak. Ennek megfelelően egyetlen párt sem irányíthat semmiféle állami szervet. A pártok és a közhatalom szétválasztása érdekében törvény határozza meg azokat a tisztségeket, közhivatalokat, amelyeket párt tagja vagy tisztségviselője nem tölthet be.”

³ „Az egyesülési jogról szóló, valamint a pártok gazdálkodásáról és működéséről szóló törvény elfogadásához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.”

⁴ Lásd az *Alkotmány* 4. §-át: „A szakszervezetek és más érdekképviselések védik és képviselik a munkavállalók, a szövetkezeti tagok és a vállalkozók érdekeit.”, valamint a 70/C. §-ának (1) bekezdését: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy gazdasági és társadalmi érdekeinek védelme céljából másokkal együtt szervezetet alakítson, vagy ahhoz csatlakozzon.”

⁵ Sólyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 512. o.

⁶ Lásd a Ptk. 64. §-át: „Az egyesülési jog alapján létrehozott társadalmi szervezetekre e törvény alkalmazásakor az egyesületre vonatkozó szabályok az irányadók.”

⁷ Ptk. 61. §.

célja és alapítóik szándéka szerint – társadalmi szervezeteket működtethetnek.⁸ Az Etv. nem követi a Ptk. gondolatmenetét, mivel a társadalmi szervezet gyűjtőfogalmán belül helyezi el az egyesületeket.⁹ Szakmai körökben a társadalmi szervezet fogalma vitatott, abban sincs egyetértés, hogy mely szervezeteket öleli fel. Sokan úgy vélik, hogy az egyesületek, pártok, szakszervezetek, tömegmozgalmak mellett az egyházakat is társadalmi szervezeteknek kell tekinteni, mások ezt a felfogást elvetik.¹⁰

A Ptk. és az Etv., illetve az előbbiben szabályozott egyesület és az utóbbiban meghatározott társadalmi szervezet viszonyát a Ptk. módosításáról szóló 1993. évi XCII. törvény 3. §-ához fűzött miniszteri indokolás részletezi. Eszerint a Ptk. megfogalmazása azt a látszatot kelti, mintha magánjogi szempontból az egyesület és a társadalmi szervezet két különböző jogi személyi típust jelentenének. Valójában azonban a polgári jog az egyesülés alkotmányos alapjogának gyakorlása útján létrejött tagsággal rendelkező társadalmi szervezetekre, mint egyesületekre tekint – *amit a közjog társadalmi szervezetként ismer, a magánjog egyesületnek nevezi.*¹¹ Ezzel az állásponttal korántsem értenék egyet, a miniszteri indokolás túlságosan leegyszerűsíti, és egyoldalúvá teszi a kérdést. Véleményem szerint a társadalmi szervezet és az egyesület olyan jogi személyek, amelyeknek mind közjogi, mind magánjogi vetületük van.

c) Az elhatárolási kérdésekkel az *Alkotmánybíróság* két vonatkozásban szembesült. Egyrészt foglalkoznia kellett az egyesülési jog alapján általában létrehozható társadalmi szervezetek és az ugyancsak az egyesülési jogra visszavezethető, de különleges jogállású szervezetek viszonyával, másrészt meg kellett ítélnie az egyesülési jog és a törvénnyel létesített köztestületek kapcsolatát.

A *különleges jogállású szervezeteknek* az Alkotmányban meghatározott funkciójuk van egyes alapjogok érvényesítésében, de az államhatalomhoz való sajátos viszonyuk miatt közhatalmat nem, vagy közvetlenül nem gyakorolhatnak. Ebbe a körbe tartoznak az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a *szakszervezetek*, a *politikai pártok* és az *egyházak*. A köztestületekéhez hasonló jogállásuk nem lehet, viszont feladatellátásuk érdekében állami támogatásban és függetlenségüket egyébként elősegítő előjogokban részesülhetnek.¹²

⁸ Etv. 2. § (1) bekezdés.

⁹ Lásd az Etv. 4/A. §-át: „Az egyesületekre (Ptk. 61-64. §) e törvény alkalmazásakor a társadalmi szervezetekre vonatkozó szabályok az irányadók.”

¹⁰ Lomnici Zoltán: Egyesületek. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2000. 47. o.

¹¹ A bírói gyakorlatban és a jogirodalomban is visszatér ez az érvrendszer. Előbbire példa a Csongrád Megyei Bíróság 1. Gf. 40 150/1995/2. számú döntése, utóbbira lásd Halmai Gábor: A korporációtól az egyesületig. In: Jogtudományi Közlöny, 1990. évi 4. szám, 185-193. o.

¹² Súlyom: i. m. 513-514. o.

Az egyesülési jog alapján álló szervezetek és a *köztestületek* viszonyában az Alkotmánybíróság az egyesülés önkéntességét állította szembe a törvény által, közfunkció ellátására alapított, törvényileg kötelező tagságú közttestülettel. Az ügyvédi kamarák és a hegyközségek vonatkozásában is megállapította, hogy a közttestület kötelező tagsága nem sérti az egyesülés szabadságát.¹³

d) Az Alkotmánybíróság már a kilencvenes évek második felében szembesült azzal a kérdéssel, hogy *az egyesülési joggal összefüggésben hol húzató meg a határ* a gyermek önálló alapjog-gyakorlása, és az állam vagy a szülő alapjogi gyámkodása között.

Az egyesületek komplex megközelítését tükrözi a 21/1996. (V. 17.) AB határozat¹⁴, melyben a Legfelsőbb Bíróság elnöke kért alkotmányértelmezést a *gyermek egyesülési szabadsága* és a gyermek gondoskodásra és védelemre való jogaként megfogalmazott állami kötelezettségre vonatkozóan arra az esetre, ha a gyermek olyan egyesületben való tagságának kérdése merül fel, amely homoszexuális személyek mint társadalmi csoport jogvédelmi szövetségeként lép fel. A konkrét ügyben a bíróságoknak azt kellett eldönteni, hogy megtagadható-e ilyen egyesület bejegyzése azon az alapon, hogy az alapszabálya a kiskorúak tagságát nem zárja ki.

Az Alkotmánybíróság döntése során abból indult ki, hogy a személyes, illetve a gyermek érdekében más által végzett joggyakorlás az érintett alapjog jellegétől függ, sőt, még ezen belül is további megkülönböztetésekre van szükség. Az egyesülési jog gyakorlása például általában megilleti a gyermeket is. Az azonban, hogy mikor dönthet róla a szülő, mikor a gyermek, s mikor lehet korlátozni vagy kizárni az egyesülési jogot, függ egyrészt az életkortól, másrészt az egyesület céljától és a részvétel hatásától a gyermeknek – az Alkotmány védelme alatt álló – testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére.

Az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a gyermek tagságát homoszexualitással kapcsolatos egyesületben törvény vagy bírósági határozat kizárhatja vagy korlátozhatja. Az egyesülési jog gyakorlása tényleges korlátozásának azonban a gyermek fejlődését fenyegető *konkrét kockázathoz kell igazodnia*. Figyelembe kell venni tehát a gyermek életkorát, az egyesület jellegét, meg kell vizsgálni, hogy a gyermek képes-e megismerni és értékelni a választható lehetőségeket, továbbá választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve, beleértve azokat a következményeket, amelyek az adott egyesületben való tagságból adódhatnak. Az arra vonatkozó alkotmányossági kérdés, hogy meddig gyakorolhatja az egyesüléshez való jogot a szülő a gyermek nevében, és

¹³ 22/1994. (IV. 16.) AB határozat, ABH 1994, 128.; 41/1995. (VI. 17.) AB határozat, ABH 1995, 178.

¹⁴ ABH 1996, 74.

mikor érett a gyermek arra, hogy maga döntsön alapjogának gyakorlásáról; továbbá hogy milyen esetekben írnak elő szülői beleegyezést az adott tagsággal járó kockázat nagysága miatt, s mikor ítéli ezt a kockázatot olyan nagyra a jog, hogy teljesen elvonja a döntést a gyermek és szülője rendelkezési köréből, *csakis egyes kockázattípusokra külön-külön dönthető el*.

e) Az egyesülési szabadságot önmagában az nem sérti, hogy *bíróági nyilvántartásba vétellel jön létre*, ez a közjogi feltétel nem jelent tartalmi korlátozást, hiszen a bíróság kizárólag a társadalmi szervezet alapításának és deklarált céljainak törvényességét vizsgálhatja. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a megfelelő garanciákat tartalmazó *normatív rendszer* és az aránytalan közjogi korlátoktól mentes szabad testületalakítási rendszer egyaránt alkotmányos lehet egy demokratikus társadalomban. A normatív rendszerben azonban alkotmányos jelentősége van az egyesülési szabadság érvényesülését biztosító, az állam cselekvését behatároló jogi garanciáknak. Az egyesülési szabadsággal történetileg az úgynevezett *engedélyezési (koncessziós) rendszer* állt ellentétben. Történelmi tapasztalat, hogy a társadalmi szervezet létrejötte nem függhet az állami szervek diszkrecionális jogkörben hozott döntésétől és attól sem, hogy az állam támogatja-e a szervezet céljainak megvalósítását.¹⁵

II. A 2/2005. KJE jogegységi határozat – érvek és ellenérvek

1. Közjogi szempontból

a) A 2/2005. KJE jogegységi határozat *közjogi, alkotmányjogi nézőpontból* közelíti meg a tagsági jogok gyakorlásának kérdését. Kiindulópontja a *népképviselet elve*, melynek révén a hatalom gyakorlása a demokratikus jogállam szervein keresztül valósul meg, amely szervek tagjai választás útján nyerik el megbízatásukat. Az Országgyűlésnek, a Magyar Köztársaság legfőbb államhatalmi és népképviseleti szervének, valamint az önkormányzatok képviselőtestületének tagjai az őket megválasztók képviseletében járnak el. A demokratikus jogállam alkotmányos szervei többek között az egyesületek is, amelyek társadalmi önszerveződés útján jönnek létre.

Minden jogállamban az állami, önkormányzati testületi szervek és a társadalmi szervezetek működése a képviseleti demokrácián, illetőleg a tagok személyes joggyakorlásán alapul. A parlamenti, önkormányzati képviselők saját személyükben képviselik a választópolgárokat, a társadalmi szervezet tagjai is személyesen működnek közre az egyesület feladatainak ellátásában.

¹⁵ 6/2001. (III. 14.) AB határozat, ABH 2001, 135.

A társadalmi szervezet *alapszabálya* az abban meghatározott célkitűzéseknek megfelelően biztosítja a szervezet demokratikus, önkormányzati elven alapuló működését, elősegíti a tagok jogainak és kötelességeinek érvényesülését.¹⁶ A társadalmi szervezet tagja részt vehet a társadalmi szervezet tevékenységében és rendezvényein; választhat és választható a társadalmi szervezet szerveibe¹⁷; köteles eleget tenni az alapszabályban meghatározott kötelességeinek.¹⁸

Az egyesület tehát olyan tagsággal rendelkező társadalmi szervezet, amelynek alapszabálya biztosítja a szervezet demokratikus, önkormányzati elven való működését. A *tagok jogait* az egyesület szerveiben, mindenekelőtt legfelsőbb szervében, a közgyűlésen, illetve a nagy létszámú társadalmi szervezetek tagjai által választott küldöttekből álló küldöttgyűlésen *gyakorolhatják*.

A 2/2005. KJE jogegységi határozat szerint tehát mindhárom alkotmányos szervtípus közös sajátossága, hogy feladataikat, hatásköreiket *kizárólag tagjaik személyes közreműködésével*, a testületi üléseken való jelenlétükkel gyakorolhatják. A társadalmi szervezetek tagjai nem választott képviselők ugyan, de jogait személyesen kell gyakorolniuk, kivéve a választott küldöttek részvételével működő küldöttgyűléseket.

b) A jogegységi határozatban megjelenő párhuzamot volt honnan meríteni. Az *Etv. általános indokolása* is kiemeli, hogy az egyesülés szabadsága a népszuverenitásból ered, korlátozása magának a demokráciának a korlátozását jelenti.

Az egyesülési jog alapját képezi a társadalom különböző érdekek és értékek talaján való önszerveződésének, az önkéntes alapon létrejövő, szervezett társadalmi közösségek működésének. Az egyesülés szabadságának tényleges mértéke egy adott társadalomban az emberi szabadságnak és a társadalom demokratizmusának alapvető jellemzője.

A társadalmi szervezetek autonómiájának követelményével összhangban a törvény a társadalmi szervezetek szervezeti rendjével, alapszabályával kapcsolatban csak azokat az alapvető követelményeket szabályozza, melyek elengedhetetlenek a jogi személyé váláshoz, illetőleg amelyek biztosítésként szolgálnak a társadalmi szervezet önkormányzati elven alapuló demokratikus működéséhez.

Nem szabad azonban elfeledkeznünk arról, hogy magánjogi nézőpontból semmiféleképpen nem vonhatunk párhuzamot az Országgyűlés, az önkormányzat képviselőtestülete és az egyesület között.

¹⁶ Etv. 6. § (1) bekezdés.

¹⁷ Az Etv. 11. § (1) bekezdése értelmében a társadalmi szervezet legfelsőbb szerve a tagok összessége, vagy a tagok által – az alapszabályban meghatározottak szerint – közvetlenül vagy közvetett úton választott testület.

¹⁸ Etv. 9. § a)-c) pont.

c) A 2/2005. számú KJE jogegységi határozat a jogirodalomban nem talált kedvező fogadtatásra. *Lábady Tamás* a képviseleti jogot biztosító egyesületi alapszabályt korlátozó rendelkezést *alkotmányjogi szempontból* tekinti aggályosnak.¹⁹ Véleménye szerint az egyesülési szabadság két fogalmi eleme és alapelve az önkéntesség és az önkormányzatiság.²⁰ Az *önkéntesség* alkotmányos követelményének a polgári jog azáltal ad teret, hogy a magánautonómia elvén, az egyes személyek cselekvési szabadságának alapján áll. Az *önkormányzatiságnak* azért kell maradéktalanul érvényesülnie az egyesületi jogban, mert az Alkotmánybíróság határozatai szerint az egyesülési szabadság szoros kapcsolatban áll az emberi méltósághoz való jog részét képező általános cselekvési szabadsággal és a személyiség szabad kibontakoztatásához való joggal²¹, az államnak az egyesületi jog gyakorlására létrehozott szervezetek önállóságát messzemenően tiszteletben kell tartania²².

Az egyesületi jog mint alapvető emberi jog az Alkotmány szerint azt jelenti, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy gazdasági és társadalmi érdekeinek érvényesítése és védelme céljából másokkal együtt szervezetet alakítson vagy ahhoz csatlakozzon, és abban az önkormányzatiság elvének megfelelően közreműködjön. Az önkormányzatiság által valósul meg a magánautonómia elvéből folyó szabad akaraton alapuló személyegyesülés elve, az egyesületi tagok cselekvési szabadsága. Az önkormányzatiság a személyegyesülést formalizáló *alapszabály megalkotásának szabadságát is jelenti*, amellyel szemben az állam olyan korlátozásokat alkalmazhat, amelyek elkerülhetetlenek, szükségesek és arányosak.

Az Alkotmány 8. §-ának (2) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja. *Lábady álláspontja* szerint a 2/2005. számú KJE jogegységi határozat az *egyesületi szabadságjog mint alapvető alkotmányos alapjog lényeges tartalmát korlátozta*, mivel annak lényeges tartalma az önkormányzatiság részeként az alapszabály megalkotásának szabadsága.²³

d) Nem csak a végkövetkeztetést, hanem az indokolásban kifejtett, az egyesületek és a képviselőtestületek közötti párhuzamot is elveti, e szervezeteket *összehasonlíthatatlannak* tartja, mivel alkotmányos céljuk,

¹⁹ Lábady Tamás: Meghatalmazotti képviselet az egyesületi jogban. In: Magyar Jog, 2006. évi 11. szám, 658-662. o.

²⁰ Lábady: i. m. 658. o.

²¹ Lásd 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 44.; 22/1994. (IV. 16.) AB határozat, ABH 1994, 127.; 39/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 263.

²² 10/2001. (IV. 12.) AB határozat, ABH 2001, 271.

²³ Lábady: i. m. 661-662. o.

funkciójuk, struktúrájuk, helyük az államszervezetben és a társadalomban teljesen különböző.²⁴

Az egyesület azáltal létezhet, hogy van tagsága, az egyesület tagsága a magánautonómiából származtatja szervezetalakítási jogát, az egyesület tehát a *privátautonómiából ered*. Az egyesület az önkéntesség és az önkormányzatiság elvein felépülő, alulról, a polgárok kezdeményezésével, a személyek akarat- és cselekvési szabadsága alapján létrejövő *magánjogi intézmény*. A közjoggal mindössze annyi kapcsolatban áll, hogy az alulról jövő szervezkedés autonómiájának határait a közjog vonja meg, az egyesületi közjog csak ennyiben értelmezhető.

Az Alkotmány 2. § (2) bekezdésében megfogalmazott²⁵ *népfelség és képviseleti demokrácia* elve a Magyar Köztársaság politikai és államrendszerének alapja, melyből következően a népakarat által választott képviselők válnak a népszuverenitás letéteményeseivé. A képviseleti demokrácia fogalmi eleme, hogy a képviselők megbízatásukat személyesen láthatják csak el, képviseletnek ebben a tekintetben nincs helye.

2. A magánjog oldaláról

a) A határozat indokolása értelmében az egyesületi tagok személyes joggyakorlásának alkotmányos kötelezettségét támasztja alá az is, hogy az *Etv. nem tartalmaz olyan rendelkezést*, amely lehetővé tenné a tagsági jogok meghatalmazott útján való gyakorlását.

A demokratikus, önkormányzati működés alkotmányos követelményének ezért nem felel meg az olyan egyesületi alapszabály, amely megengedi, hogy a természetes személy tagok tagsági jogaikat írásbeli meghatalmazás alapján képviselőjük útján gyakorolhassák. Az egyesület alkotmányos, társadalmi rendeltetését veszítené el azzal, ha nem tagjai határoznák meg az egyesület működését, annak feladatait, hanem meghatalmazottak gyakorolhatnák a tagokat megillető jogosítványokat. Ez szélsőséges esetben azt is eredményezhetné, hogy az egyesület testületeiben kizárólag meghatalmazottak működnének, amely nem hasonlítható a demokratikusan választott képviselőkkel álló testületekhez.

²⁴ Lábady: i. m. 659. o.

²⁵ „A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja.”

Itt jegyzem meg, hogy a Legfelsőbb Bíróság már 1997-ben közzétett olyan döntést²⁶, melyben kimondta, hogy a *társadalmi szervezet tagjának jogait írásbeli meghatalmazás alapján más nem gyakorolhatja*. Az Etv. rendelkezéseivel ellentétesnek találta a bíróság azt az egyesületi alapszabályt, amely lehetővé tette a tagsági jogok meghatalmazott útján történő gyakorlását. Ha megengednénk a képviselő általi eljárást, akkor az indokolás szerint valóban lehetségessé válna, hogy a tagság töredéke nyerjen felhatalmazást a döntéshozatalra.

A jogegységi határozat és az eseti döntés indokolása ezen a ponton félreérthető. A meghatalmazott ugyanis a meghatalmazó nevében és javára jár el, ezért meghatalmazott útján történő eljárás esetén is a tagok akaratának megfelelően alakulna az egyesület működése. Igaz tehát, hogy a meghatalmazottak gyakorolnák a tagokat megillető jogosítványokat, de ezt nem a saját nevükben tennék, a döntéshozatalra nem a tagság töredéke nyerne felhatalmazást.

b) A Ptk. 219. § (1) bekezdése²⁷ az adott kérdésben a bíróság szerint *nem alkalmazható*, mert a képviselői jognyilatkozat-tételi szabály kötelmi jogi jogintézmény, az szerződéses viszonyokban, és nem a társadalmi szervezetek közjogi jogviszonyaiban érvényesítendő.

A bírói gyakorlatban korábban is megfigyelhető volt a társadalmi szervezetek közjogi és magánjogi viszonyainak éles elhatárolása. Ebből adódóan mondta ki például a Legfelsőbb Bíróság azt, hogy a társadalmi szervezetek alapszabályára nem alkalmazhatóak a polgári jogi szerződésre irányadó szabályok, így érvénytelenségre sem lehet alappal hivatkozni.²⁸ A társadalmi szervezet és tagja közötti, a társadalmi szervezeti tagságból következően fennálló jogviszony sem polgári jogi jellegű, azt a Ptk. szabályai alapján nem lehet elbírálni.²⁹

A kérdés megítélésénél azt is figyelembe kellene venni, hogy a Ptk.-nak nincsen általános része. Azok a jogintézmények tehát, amelyek külföldi kódexekben az általános részben kapnak helyt, jogunkban másutt nyernek elhelyezést. Ebből adódik az a probléma például, hogy az ügyleti képviselet körében adott szabályok mennyiben alkalmazhatóak szervezeti képviselet esetén, továbbá, hogy jogi személyek belső működésében teret kaphatnak-e a kötelmi jogi részben megjelenő rendelkezések. Azt hiszem, egyértelmű igennel vagy nemmel nem célszerű válaszolni, mindig *esetileg kellene megítélni a konkrét jogviszony jellegét*.

²⁶ Legf. Bír. Kny. I. 27.610/1996. sz. – BH 1997/5. sz. 251.

²⁷ „Más személy (képviseelő) útján is lehet szerződést kötni, vagy más jognyilatkozatot tenni, kivéve, ha jogszabály szerint a jognyilatkozat csak személyesen tehető meg. Cselekvőképes személyt korlátozottan cselekvőképes személy is képviselhet.”

²⁸ Legf. Bír. Kfv. X. 25 090/1993. sz. – BH 1993/10. sz. 644. (Az 1901. évi francia egyesületi törvény szerint az egyesületeket szerződés hozza létre, az egyesületi alapszabályokra a szerződési jog rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, beleértve a képviseleti jogot is. – idézi Lábady: i. m. 662. o. 14. lj.)

²⁹ Fővárosi Ítéltábla 4. Pf. 20.105/2007/4. sz. – ÍH 2007/2. sz. 79.

c) A Legfelsőbb Bíróság döntése helyességének alátámasztásaként hivatkozott arra, hogy az Etv. nem rendelkezik a tagsági jogok gyakorlásának módjáról, a nem szabályozott vagyoni és személyi kérdésekben visszautal a Ptk. szabályaira.

A Ptk. képviseltről rendelkező 219. §-ának (1) bekezdése szerint a jognyilatkozatok eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában személyesen és képviselő útján egyaránt megtehetők. Ha valamely jognyilatkozat csak személyesen tehető meg, azt jogszabálynak külön ki kell mondania. Így tesz a Ptk. a végrendekezés körében³⁰, a családjogi törvény a házasságkötési szándék kinyilvánításánál,³¹ illetőleg a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat megtételénél³². Ezek a jognyilatkozatok annyira személyhez kötöttek, hogy annak ellenére nem viselik el megtételüknél harmadik személy közreműködését, hogy a képviselt személy a nyilatkozattal közvetlenül kötelezetté, illetve jogosulttá válik.³³

Ismerünk azonban olyan esetet is, amikor *jogszabály személyes jogérvényesítést ír elő, mégis lehet szó képviseltről*. A Ptk. 85. §-ának (1) bekezdése³⁴ főszabály szerint a személyhez fűződő jogok érvényesítését a megsértett személy személyes nyilatkozattételéhez köti, ez azonban nem zárja ki azt, hogy a jogosult mást bízson meg képviseletével.³⁵

III. A 2/2007. számú KPJE jogegységi határozat

a) A 2/2005. számú KJE jogegységi határozat Legfelsőbb Bíróság általi felülvizsgálatára azért került sor, mert az abban foglalt és az alsóbb fokú bíróságok által aggályosnak tartott jogértelmezés a határozat indokolásában is foglaltakra tekintettel a *polgári jog szabályainak alkalmazhatóságát érintette*, ezért indokolt lett volna a jogegységi eljárást vegyes összetételű, héttagú jogegységi tanács közreműködésével lefolytatni.

³⁰ Ptk. 623. § (2) bekezdés: „Végrendekezni csak személyesen lehet.”

³¹ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról (Csjt.) 2. § (1) bekezdés: „Házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelenlevő házasulók az anyakönyvvezető előtt személyesen jelentik, hogy egymással házasságot kötnek.”

³² Csjt. 37. § (3) bekezdés első fordulat: „Ilyen elismerő nyilatkozatot csak személyesen lehet tenni.”

³³ Polgári jog, Kommentár a gyakorlat számára (Szerkesztette: Petrik Ferenc). HVG Orac, Budapest, 2001. 374. o.

³⁴ „A személyhez fűződő jogokat – a (2) és a (3) bekezdésben foglalt kivételekkel – csak személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes személy a személyhez fűződő jogai védelmében maga is felléphet.”

³⁵ A Polgári Törvénykönyv magyarázata (Szerkesztette: Gellért György). KJK-Kerszöv, Budapest, 2004. 832. o.

Az egyesülési jog alapján létrejött szervezet tagjait az Etv. és a Ptk. alapján illeti, a szervezet alapszabályában is rögzíthető jogok magukban foglalják *a tagok által a szervezet működésével kapcsolatban megtehető jognyilatkozatokat* is. A Ptk. 219. § (1) és (2) bekezdése szerint a képviselő útján tett jognyilatkozat nem minden esetben keletkeztet szerződést, egyéb okból is tehető jognyilatkozat – egyetlen korlátja, ha jogszabály a jognyilatkozat személyes megtételét írja elő. Az egyesülési jog alapján létrejött szervezet tagjai által a szervezet működésével kapcsolatban megtehető jognyilatkozat gyakorlásának módja, a képviselő általi jognyilatkozat-tétel lehetőségének kérdése tehát nem függetleníthető a polgári jog szabályaitól.

b) A 2/2007. számú KPJE jogegységi határozat leszögezi, hogy a 2/2005. számú KJE jogegységi határozat nem egy konkrét jogszabály tartalmát tárta fel. Helyesen mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság arra, hogy nincs sem az Etv.-ben, sem a Ptk.-ban olyan rendelkezés, amely a tagsági jogok, ezen belül a jognyilatkozatok gyakorlásának módját szabályozná. A törvény hallgatása azonban nem jelent felhatalmazást jogokat általános érvénnyel és kötelező erővel korlátozó új rendelkezések meghozatalára. Az Alkotmány 47. §-ának (2) bekezdéséből következően³⁶ a Legfelsőbb Bíróság feladata, hogy az eltérő törvényi értelmezéseket egységesítse, a bírói gyakorlatban kötelező értelmezési tartalmat meghatározza. Értelmezésével az alapul fekvő jogszabály tartalmát bővítheti, szűkítheti, joghézagot tölthet ki. A jogértelmezés azonban nem vezethet a jogszabály tartalmának módosításával új jogszabály megalkotására.³⁷ A felvetett jogkérdés ilyen módon történő megválaszolása a *Legfelsőbb Bíróság feladatkörét meghaladta*.

c) A 2/2005. számú KJE jogegységi határozatban foglaltak ellen szól továbbá, hogy az *új Polgári Törvénykönyv tervezete* Második Könyvének 131. §-a *kifejezett rendelkezést tartalmaz* az egyesületi tagsági jogok gyakorlásának módjáról, a képviselő útján való joggyakorlás lehetőségéről.

Az új Ptk. javaslata az egyesületről szóló részben, a 2:131. §-ában rendelkezik a tagsági jogok gyakorlásáról. Az (1) bekezdés értelmében *a tag tagsági jogait személyesen gyakorolhatja, de az alapszabály meghatározhat olyan eseteket, ahol képviseletnek van helye*. Az egyesület személyegyesítő jogi személy, a tagsági jogviszony létrejötténél jelentős szerepe van a tagok személyének, ebből következően a tag tagsági jogait főszabályként személyesen gyakorolhatja. Felmerülhetnek viszont olyan

³⁶ „A Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatait a bíróságokra kötelezőek.”

³⁷ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat, III. 2.3. pont, IV. 3. pont, ABH 2005, 504.

esetek, amikor a képviselő által történő eljárás is elegendő, erről az egyesület alapszabályának kell rendelkeznie.³⁸

d) Ezzel el is érkeztünk egy olyan kompromisszumos megoldáshoz, amely lehetőséget ad mind a közjogi, mind a magánjogi jelleg figyelembevételére. Döntően a személyes jelleg a meghatározó, ennek megfelelően a meghatalmazás csak a felek által behatárolt, szűk körben juthat jelentőséghez.

Ez az álláspont *külföldi* kódexekben is megjelenik³⁹, a magyar kodifikáció számára mintaként szolgáló *Holland* Polgári Törvénykönyv 34. §-ának (1) bekezdése szerint⁴⁰ például az egyesületi tagság személyes, hacsak az alapszabály másként nem rendelkezik.

IV. Zárszó helyett

a) A Legfelsőbb Bíróság 2/2005. számú jogegységi határozatában kivételt nem ismerő szabályként fektette le a tagsági jogok személyesen történő gyakorlásának követelményét.

Az Országgyűléssel és a helyi önkormányzatok képviselő-testületével történő párhuzamba állítás valószínűleg annak tudható be, hogy a kérdést a közigazgatási kollégium ítélte meg. A *közjog* fogalomrendszerében a közvetlen és közvetett képviselet fogalmai szorosan összefonódnak a választással, a népfelség és a képviseleti demokrácia alkotmányos elveivel.

A végkövetkeztetés ennek megfelelően a következő: az Etv. különös szabályt nem ad a képviseletre, háttérként a Ptk. rendelkezései kerülnének előtérbe, de erre azért nem kerülhet sor, mert a tagsági jogok gyakorlása kizárólag közjogi kérdés, magánjogi szabályok alkalmazásának nincs helye.

³⁸ Polgári Törvénykönyv, Második könyv – A személyek, Javaslat (Normaszöveg és indokolás). Budapest, 2005. december 2. – <http://www.irm.gov.hu> (2007. 11. 03.), 175. o.

³⁹ A német BGB Általános Részének 38. és 40. szakaszai szerint az egyesületi tagság másra át nem ruházható, öröklés tárgyává nem tehető, a tagsági jogok gyakorlása sem engedhető át másnak – ezektől a rendelkezésektől az alapszabály eltérhet. Az *osztrák*, 2002-ben hatályba lépett egyesületi törvény (Bundesgesetz über Vereine) szintén az egyesületi statútum rendelkezési körébe vonja a tagok jogait és kötelezettségeit, e jogok gyakorlásának és kötelezettségek teljesítésének a módját. Idézi: Lábady: i. m. 662. o. 14. lj.

⁴⁰ <http://wetten.overheid.Vegibinlsessionedlbrowsercheck/continuation=I5428002/session=973294243292073/action=javascriptresultjavascript=yes>

b) Természetesen a másik végletes – kizárólag a *magánjog* szempontjait figyelembe vevő – álláspont sem jelenthet megoldást. Eszerint mivel az Etv.-ben nincs előírva, hogy a tagsági jogok személyesen gyakorolhatók, sőt egyáltalán nincs rendelkezés a képviselétről, a háttérszabályként érvényesülő Ptk. 219. §-ának (1) bekezdése szerint a tagsági jogok körében előforduló jognyilatkozatok más személy útján is megtehetők.

Valamennyi, a tagsági jogok gyakorlása során felmerülő jognyilatkozat esetén nem engedhető meg a képviselet, mert bizonyosan lesznek olyan jognyilatkozatok, amelyek közjogi jellegűek, ott viszont nem engedhetünk teret a magánjogi képviselet intézményének. Elegendő arra utalni, hogy az Alkotmánybíróság is hangsúlyozta: az autonóm társadalmi szerveződések lényeges szerepet játszanak a demokratikus közélet alakításában, a nyilvántartásba vett társadalmi szervezetek az alapszabályban megjelölt célok megvalósításával összefüggésben számos, jogszabályban biztosított közjogi jogosítvánnyal rendelkeznek.⁴¹

c) A társadalmi szervezeteknek, egyesületeknek ezt a *közjogi és magánjogi elemekkel átszőtt vegyes jellegét* próbálja érvényre juttatni az a megoldás, amelyik főszabályként kizárja a képviselet lehetőségét a tagsági jogok gyakorlása során, de kivételként megengedi a meghatalmazott útján történő eljárást, az alapszabályban meghatározott esetekben.

Ezzel a nézőponttal szemben felvethető: a felek rendelkezési körébe vonva a képviselet kérdését annak a veszélynek tesszük ki magunkat, hogy az alapszabályban olyan közjogi jellegű jogviszonyokra engednek a felek képviseletet, ahol garanciális jelentősége lenne a személyes eljárásnak. A veszély valóban fennáll, de megoldást jelenthet, hogy a bíróság a nyilvántartásba vételre irányuló eljárás során az alapszabály rendelkezéseit megvizsgálva dönt a bejegyzésről. Ennek során, ha azt észleli, hogy az alapszabály ellentétes a törvényi előírásokkal, a nyilvántartásba vételt megtagadhatja. Ha az alapszabály a képviseletre vonatkozóan kirívó rendelkezést tartalmazna, például valamennyi, a tagsági jogok gyakorlása során felmerülő jognyilatkozatra meghatalmazást engedne, a bejegyzés végső soron megtagadható lenne. A megtagadás nyilvánvalóan csak nagyon kivételes, súlyos esetekben jöhetne szóba, különben az egyesülés szabadsága előtt emelnénk egy nem kívánt gátat.

⁴¹ 6/2001. (III. 14.) AB határozat, ABH 2001, 135.

Felhasznált irodalom

A Polgári Törvénykönyv magyarázata (Szerkesztette: Gellért György). KJK-Kerszöv, Budapest, 2004. 832. o.

Halmi Gábor: A korporációtól az egyesületig. In: Jogtudományi Közlöny, 1990. évi 4. szám, 185-193. o.

Lábady Tamás: Meghatalmazotti képviselő az egyesületi jogban. In: Magyar Jog, 2006. évi 11. szám, 658-662. o.

Lomnici Zoltán: Egyesületek. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2000.

Polgári jog, Kommentár a gyakorlat számára (Szerkesztette: Petrik Ferenc). HVG Orac, Budapest, 2001. 374. o.

Polgári Törvénykönyv, Második könyv – A személyek, Javaslat (Normaszöveg és indoklás). Budapest, 2005. december 2. – <http://www.irm.gov.hu> (2007. 11. 03.), 175. o.

Sári János: Alapjogok. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 161-167. o.

Sólyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 511- 534. o.

Felhasznált joganyagok

1949. évi XX: törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról
 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról

BH 1993/10. sz. 644. – Legf. Bír. Kfv. X. 25 090/1993. sz.
 Csongrád Megyei Bíróság 1. Gf. 40 150/1995/2. sz.
 BH 1997/5. sz. 251. – Legf. Bír. Kny. I. 27.610/1996. sz.
 ÍH 2007/2. sz. 79. – Fővárosi Ítéltábla 4. Pf. 20.105/2007/4. sz.

8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 44.
 22/1994. (IV. 16.) AB határozat, ABH 1994, 127, 128.
 41/1995. (VI. 17.) AB határozat, ABH 1995, 178.

21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74.
39/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 263.
6/2001. (III. 14.) AB határozat, ABH 2001, 135.
10/2001. (IV. 12.) AB határozat, ABH 2001, 271.
42/2005. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2005, 504.

2/2005. KJE jogegységi határozat
2/2007. KPJE jogegységi határozat